

KS. HELMUT EKERT
Opole – Dziergowice

POŚLUGA ZAKRYSTIANINA I JEGO FORMACJA LITURGICZNA

Liturgia wyraża całe misterium Kościoła: tajemnicę obecnego w nim Chrystusa i Jego paschalnego misterium oraz Kościół jako Ciało Chrystusa i jako lud Boży. Liturgię sprawuje cały Kościół jako kapłański lud Boży i każdy z uczestników pełni sobie właściwą posługę dla dobra całego zgromadzenia. „Czynności liturgiczne należą do całego Kościoła, uwidaczniają je i na nie oddziałują. Poszczególnych natomiast członków dosięgają w różny sposób, zależnie od stopnia święceń, urzędów i czynnego udziału”¹. Zgromadzenie liturgiczne, które jest znakiem Kościoła, w swojej strukturze osobowej z istoty swej jest zróżnicowane i podporządkowane w sposób hierarchiczny, a ponadto ubogacone różnorodnością posług. Najważniejsza posługa liturgiczna, to posługa przewodniczenia jest związana ze święceniami. Wykonują ją biskup, kapłan, diakon. Potem są posługi ze specjalnego ustanowienia wykonywane przez wiernych (akolita, lektor i nadzwyczajny szafarz Eucharystii). Oprócz nich wierni mogą spełniać szereg funkcji zleconych czasowo (służba ołtarza, służba muzyczna i służba porządkowa)².

Niniejszy artykuł pragnie ukazać posługę zakrystiana (kościelnego)³, który przynależy do służby porządkowej. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* zalicza go do różnych funkcji, zwykle wykonywanych poza prezbiterium, które mają na celu przygotowanie miejsca zgromadzenia liturgicznego i czuwania nad prawidłowym sprawowaniem liturgii⁴.

1. Historyczne spojrzenie na posługę kościelnego

Posługiwanie kościelnego swymi korzeniami sięga czasów Kościoła starożytnego. W ciągu wieków zmieniała się jego nazwa i zakres wykonywanych obowiązków.

---

¹ KL 26.

² Por. H. J. SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana* (Opolska Biblioteka Teologiczna 33), Opole 1999, s. 126.

³ Nazwa „zakrystian (kościelny)” stosowana jest w artykule naprzemiennie ze względu na jednoznaczność treściową posługi i zadomowienie się w duszpasterstwie parafialnym określenia „kościelny”.

⁴ *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* (dalej: OWMR), Poznań 2004, nr 68–69.

W Rzymie od 251 r. otrzymywał świecenia niższe i nazywano go „ostiaruszem” (od łac. *ostium* – drzwi, wejście). W czasach prześladowań pilnowali wejścia do kościoła i chronili znajdujących się w nim wiernych przed osobami postronnymi, zamykali i otwierali drzwi kościoła, dzwonili na liturgię, trzymali księgę lekcjonarza lub ewangeliarza w czasie homilii, aby głoszący słowo Boże mogli z nich korzystać⁵. Kiedy ostiariat stał się jedynie stopniem przejściowym do kapłaństwa, wówczas przyjęły się nazwy: zakrystian (*sacristans*, od łac. *sacer* – święty), mansjonariusz (od łac. *mansio* – mieszkanie przy kościele, stąd niemiecka nazwa *Mesner*), a także kustosz (od łac. *custos* – stróż, stąd niemiecka nazwa *Küster*). Tymi nazwami określano osoby świeckie, które były odpowiedzialne za przygotowanie i sprawowanie obrzędów liturgicznych⁶.

W okresie średniowiecza przy kościołach katedralnych i kolegiackich istniały zespoły ludzi (zakrystianów, świątników, dzwonników), które dbały o zabezpieczenie materialnej strony sprawowanej liturgii. Kierował nimi kustosz posiadający godność prałacką, który miał do pomocy dwóch subkustoszy. Mieli oni konserwować, strzec przed zniszczeniem lub kradzieżą cały sprzęt liturgiczny. Zatraskani byli także o księgi, naczynia, szaty liturgiczne, relikwiarze i wszystkie inne przedmioty znajdujące się w katedrze. Odpowiadali za jakość pracy zakrystianów i pozostałej służby kościelnej. Do obowiązków kustosza należała troska o oświetlenie i ogrzanie świątyni, a także obsługa dzwonów i poprawność bicia w dzwony⁷.

Te zadania kościelne, mające na celu troskę o materialną stronę celebracji liturgicznych, w następnych wiekach nie uległy zmianie. Zarówno proboszczowie, jak i rektorzy kościołów, odpowiedzialni za *ars celebrandi* całego zgromadzenia liturgicznego, przekazywali kościelnym obowiązki w mniejszym lub większym zakresie, stosując się do obowiązujących przepisów liturgicznych.

2. Posługa kościelnego dzisiaj

Należy zwrócić uwagę, że Konstytucja o liturgii świętej, a zarazem początkowe dokumenty posoborowe nie wspominają o kościelnym, który w zgromadzeniu liturgicznym pełni funkcję liturgiczną. Dopiero *Ceremoniale episcoporum* i *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego zaliczają zakrystiana do posług liturgicznych przeznaczonych dla świeckich⁸. Do-

---

⁵ Por. A. ADAM, *Grundriss Liturgie*, Freiburg 1998, s. 204; SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana*, s. 171.

⁶ Por. K.G. PEUSQUENS, *Der liturgische Dienst des Küsters/Mesners*, w: A. KUHNE (red.), *Die liturgischen Dienste*, Paderborn 1982, s. 177.

⁷ H.J. SOBECZKO, *Liturgia katedry wrocławskiej według przedtrydenckiego „Liber Ordinarius” z 1563 roku*, Opole 1993, s. 240–241.

⁸ Por. CE 18–41; OWMR 91–107.

kumenty, opisując szczególne funkcje liturgiczne, wymieniają zakrystiana przy funkcjach pełnionych poza prezbiterium, a związanych z przygotowaniem miejsca zgromadzenia liturgicznego i czuwaniem nad prawidłowym sprawowaniem w nim liturgii.

Wprowadzenie ogólne do Mszału rzymskiego w nr. 105 mówi: „Funkcję liturgiczną pełnią także: a) Zakrystian, który starannie przygotowuje księgi liturgiczne, szaty i wszystkie inne przedmioty konieczne do celebracji Mszy świętej”⁹. Jednocześnie Sobór zaleca, aby ci, którzy pełnią funkcję liturgiczną, wykonywali ją „z tak szczerą pobożnością i dokładnością, jak to przystoi wzniosłej służbie i odpowiada słusznym wymaganiom Ludu Bożego”¹⁰. Posługa kościelnego, zgodnie z tym zaleceniem, domaga się odpowiednich kwalifikacji, wiedzy liturgicznej i znajomości zadań wykonywanych w zgromadzeniu liturgicznym oraz w przestrzeni kościoła.

2.1. Kwalifikacje kościelnego

Umiejscowienie zakrystiana wśród posług liturgicznych domaga się odpowiedniego doboru kandydatów i stosownych kwalifikacji religijnych, moralnych, intelektualnych i zawodowych¹¹. Zakrystian powinien odznaczać się pozytywnym nastawieniem do Kościoła, żywą wiarą, miłością do liturgii, głębokim szacunkiem do świątyni, radością w liturgiczno-sakramentalnej służbie, gotowością do wykonywania swej funkcji w dni powszednie i świąteczne, uczciwością, wiarygodnością, dyskrecją, uprzejmością, umiejętnością współpracy z przełożonymi i różnymi grupami parafialnymi, otwartością na wielorakie inicjatywy duszpasterskie, odpowiednim podejściem do dzieci, młodzieży, starszych, niepełnosprawnych. W jego posłudze nie może brakować także solidności w pracy, talentu organizacyjnego, uzdolnień w zakresie prac konserwacyjnych. Celem uniknięcia rutyniarstwa, bezdusznosci i poczucia sakralności powinien wyróżniać się gotowością do uczestnictwa w dziecjalnych spotkaniach formacyjnych¹².

2.2. Wiedza liturgiczna

Każdy posługujący liturgii „powinien w pełni wykonywać wyłącznie tylko to, co należy do niego z natury rzeczy i na podstawie przepisów liturgicznych” (KL 28). Wierność tej zasadzie liturgicznej domaga się również od kościelnego odpowiedniej wiedzy liturgicznej, by jego posługa była zgodna z przepisami liturgicznymi i wyrażała szacunek do świętych obrzędów, w których uobecnia się zbawcze dzieło

---

⁹ OWMR 105.

¹⁰ KL 29.

¹¹ Por. SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana*, s. 172.

¹² <http://www.bistum-eichstaett.de/verbaende/mesnerverband-eichstaett/berufsbild-des...Berufsbild-des-Mesners>, Bistum Eichstätt, s. 1–2 (luty 2012).

Chrystusa. Powinien wiedzieć: co to jest liturgia i jakie jest jej znaczenie w Kościele, poznać teologię i celebrację liturgii sakramentów, jak i obchodów roku liturgicznego, szczególnie Adwentu, Narodzenia Pańskiego, Wielkiego Postu, Triduum Paschalnego i Okresu Wielkanocnego, a także uroczystości i świąt okresu zwykłego oraz liturgię sakramentaliów. Do tego zakresu wiedzy należy wprowadzenie w symbolikę liturgii, zapoznanie się z funkcjami w zgromadzeniu liturgicznym, z postawami i gestami w liturgii, z księgami liturgicznymi, przepisami co do szat liturgicznych. Kościelny powinien poznać sposób odprawiania nabożeństw ludu chrześcijańskiego, ich związek z liturgią, jak również zwyczaje religijne związane z obchodami świąt, uroczystości parafialnych¹³.

Obok wiedzy liturgicznej powinien posiadać odpowiedni zasób wiadomości na temat historii własnego kościoła, znajdujących się w nim dziełach sztuki. Zwykle kościelni oprowadzają zwiedzających po kościele¹⁴.

Od strony praktycznej powinien posiadać umiejętność przygotowania liturgii, współpracy z posługującymi w liturgii, zwłaszcza z celebransem, dyskrecji podczas sprawowanych celebracji liturgicznych, poruszania się w przestrzeni kościoła w odpowiednim stroju liturgicznym¹⁵.

2.3. Znajomość wykonywanych zadań w parafii

Kościelny wykonując powierzone funkcje w liturgii, powinien mieć świadomość, że spełnia je w duchowym zjednoczeniu z Jezusem Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, niewidzialną Głową całego zgromadzenia liturgicznego. Wypływają one z sakramentu chrztu i bierzmowania, na mocy których Chrystus daje udział w swoim kapłaństwie i powołuje do sprawowania kultu Bożego i służby Kościołowi¹⁶.

Głównym zadaniem kościelnego jest przygotowanie liturgii, otwieranie i zamykanie kościoła, troska o szaty, księgi, naczynia, świece i inne sprzęty liturgiczne, przygotowanie obrzędów liturgicznych, dekoracji związanych z uroczystościami parafialnymi, dzwonienie, obsługa i konserwacja różnych technicznych urządzeń służących sprawowaniu liturgii¹⁷. Zakrystian po odpowiednim przygotowaniu, kursach formacyjnych może podczas liturgii pełnić funkcje ministranta, lektora, pomocnika Komunii św., jak również być animatorem grup ministranckich¹⁸.

---

¹³ PEUSQUENS, *Die liturgische Dienst des Küsters*, s. 180–181, 184–185.

¹⁴ *Tamże*, s. 181.

¹⁵ Por. E. SKALSKI, *Zakrystian i jego postuga*, Pelplin 1996, s. 26–28; PEUSQUENS, *Die liturgische Dienst des Küsters*, s. 182.

¹⁶ Por. KKK 1121.

¹⁷ Por. SKALSKI, *Zakrystian i jego postuga*, s. 32–43.

¹⁸ SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana*, s. 173; <http://www.bistum-eichstaett.de/verbaende/mesnerverband-eichstaett>, s. 2 (luty 2012).

Jego aktywność w ramach struktur parafii mogłaby także obejmować troskę o czystość i utrzymanie domu parafialnego, pracę w kancelarii parafialnej, zwłaszcza w środowiskach miejskich¹⁹.

3. Formacja liturgiczna kościelnego

We wskazanym powyżej szerokim wachlarzu zadań i obowiązków kościelnego zachodzi konieczność odpowiedniego przygotowania poprzez organizowane kursy i szkolenia w wymiarze diecezjalnym lub międzydiecezjalnym (metropolitalnym), zakończone odpowiednimi egzaminami kwalifikującymi do tej posługi.

Na Śląsku jeszcze przed II wojną światową benedyktyni w Krzeszowie prowadzili w tym zakresie kursy szkoleniowe dla kościelnych. Impuls mobilizujący do tej pracy formacyjnej wypłynął także z Kurii Biskupiej we Wrocławiu, której przedstawiciele byli obecni na inauguracji pierwszego kursu 14 października 1937 r. Kurs trwał od połowy października do połowy grudnia. Obejmował 18 wykładów tygodniowo z następujących przedmiotów: liturgika, religia, historia Kościoła, historia sztuki, liturgia a muzyka kościelna, łacina kościelna, normy prawne związane z posługą kościelną i ćwiczenia praktyczne. Zajęcia kończyły się egzaminem i wręczeniem świadectwa promującego do wykonywania w parafii posługi kościelnego²⁰. Wybuch II wojny światowej i przesiedlenie po wojnie benedyktynów do Niemiec uniemożliwił pracę formacyjną w tym zakresie. Początkowo po wojnie z inicjatywy ks. bpa Franciszka Jopa prowadzono w domu pielgrzyma na Górze św. Anny rekolekcje dla kościelnych, które później zaniechano²¹.

Należy zauważyć, że choć w diecezjach na terenie Śląska, zgodnie z nauczaniem Kościoła, w ramach Duszpasterstwa Służby Liturgicznej podejmuje się różne inicjatywy związane z formacją wiernych przygotowujących się do posług ministranta, lektora, psalterzysty, ceremoniarzy, organisty, to jednak nie organizuje się żadnych kursów szkoleniowych dla kościelnych. Troska o dobrze uformowanego kościelnego domaga się odpowiedniego przygotowania poprzez formację liturgiczną w skali diecezjalnej lub metropolitalnej. A potem to dzieło powinno być kontynuowane poprzez podjęcie stałej formacji organizowanej przez diecezjalne duszpasterstwo. Ta formacja jest potrzebna w mniejszych i większych parafiach, gdzie

---

¹⁹ <http://www.sakristane-schwiez.ch/index.php5?section=abouts>, *Sakristanendienst-kirchlicher-Dienst*, s. 1; <http://www.bistum-eichstaett.de/verbaende/mesnerverband-eichstaett>, s. 2 (luty 2012).

²⁰ Por. H. EKERT, *Opactwo benedyktyńskie w Krzeszowie — centrum odnowy liturgicznej na Śląsku (1919–1945)*, LitS 15 (2009), nr 2, s. 345–346.

²¹ Zob. F. JOP, *Rekolekcje dla organistów i zakrystianów*, WUDO 16 (1961), nr 5, s. 140; 17 (1962), nr 5, s. 151; 18 (1963), nr 4, s. 101; 23 (1968), nr 5, s. 127.

niejednokrotnie ta funkcja liturgiczna zakrystiana jest wykonywana jako zawód w ramach umowy o pracę i jest wynagradzana²².

Konieczność pracy formacyjnej podkreślają zarówno dokumenty soborowe i posoborowe, kiedy mówią o spełnianiu przez wiernych określonej funkcji liturgicznej.

Konstytucja o liturgii świętej mówi, że osoby spełniające funkcje liturgiczne

Należy więc starannie wychować te osoby w duchu liturgii oraz przygotować je do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przysługujących im czynności²³.

Formacja liturgiczna powinna zmierzać do uświadomienia najgłębszych wymiarów uobecnienia Misterium paschalnego w sakramentach, a także uczyć kształtowania żywej liturgii z udziałem wspólnoty. Należy zatroszczyć się o przygotowanie osób świeckich, które mogłyby pełnić właściwe im funkcje liturgiczne²⁴.

Formacja liturgiczna jest więc zadaniem ciągle aktualnym i stanowi także wyzwanie dla obecnego etapu realizacji soborowej wizji liturgii jako działania całego Ciała Kościoła²⁵. W kerygmie bł. Jana Pawła II jest to cel priorytetowy. Ojciec Święty stwierdza:

Najpilniejszym zadaniem jest formacja biblijna i liturgiczna Ludu Bożego, pasterzy i wiernych. (...) To szeroko zakrojone dzieło powinno rozpoczynać się w seminariach i domach formacyjnych i być kontynuowane przez całe kapłańskie życie. Taka sama formacja, dostosowana do ich stanu, jest niezbędna także dla ludzi świeckich²⁶.

Troskę o formację liturgiczną osób pełniących funkcje w liturgii podziela zalecenie nowego *Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego*:

Każdą celebrację liturgiczną należy starannie przygotować przy zgodnym współdziałaniu wszystkich zainteresowanych oraz przy użyciu mszału i innych ksiąg liturgicznych, tak co do strony obrzędowej, jak i spraw duszpasterskich czy muzyki. Dokonuje się tego pod kierunkiem rektora kościoła, uwzględniając także zdanie wiernych w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą. Kapłanowi zaś przewodniczącemu celebracji przysługuje zawsze prawo decydowania o tym, co należy do jego zadań²⁷.

Powyższe teksty dokumentów Kościoła wyraźnie domagają się podjęcia wyzwania, jakie stawia formacja liturgiczna zakrystiana. Chodzi „o pogłębione wychowanie, aby odkryć całe bogactwo, jakie zawiera w sobie nowa liturgia”²⁸. Duchowość liturgiczna zakrystiana powinna być tak ukierunkowana, aby jego postęga była służbą liturgii i w liturgii, a nie tylko bezdusznym wykonywaniem zadań zleconych przez proboszcza. Zatrzymanie się na ceremonialnej i rytualnej stronie liturgii bez dostrzeżenia jej waloru zbawczego, duchowego i formacyjnego będzie groziło zawodową rutyną.

²² Por. SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana*, s. 172.

²³ KL 29.

²⁴ II POLSKI SYNOD PLENARNY, *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, nr 78, s. 204.

²⁵ Por. KL 26.

²⁶ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Vicesimus quintus annus*, 4 grudnia 1988, nr 15.

²⁷ OWMR 111; por. KL 22.

²⁸ JAN PAWEŁ II, *List apostolski*, nr 21.

Kandydaci, którzy pragną zaangażować się w wykonywanie funkcji zakrystiana, powinni rozwijać w sobie świadomość, że przez sakramenty chrztu i bierzmowanie stali się uczestnikami kapłaństwa Chrystusa i zostali powołani do szczególnej służby w czasie celebracji liturgii. Jest to służba wobec Boga i ludzi, w której ciągle dopełnia się posługa Chrystusa podjęta dla zbawienia świata. To wtajemniczenie w sprawowane misterium liturgii ma prowadzić do nastawienia się na posługę zbawienia wobec innych ludzi przez podjęcie posłannictwa w Kościele w celu budowania jego wspólnoty.

Szeroki zakres zadań, jaki im zostanie powierzony, oraz związana z nimi odpowiedzialność domagają się poświęcenia szczególnej uwagi ich przygotowaniu do pełnienia tej funkcji liturgicznej.

Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej, przyjęte przez Konferencję Episkopatu Polski (2008), uwzględnia ten szczególny model permanentnej formacji w liturgii i przez liturgię, akcentując jego charakter mistagogiczny, prowadzący do zrozumienia natury sprawowanych misterii. Omawiając inne funkcje liturgiczne w ramach tematyki formacji posługujących w liturgii, podaje, że funkcję zakrystiana może pełnić jeden z akolitów. To przykładowe wskazanie na akolitę pozwala w pracy formacyjnej posłużyć się programem formacyjnym przygotowanym dla dorosłych kandydatów na stałych lektorów i akolitów. Jest to trzyletni program pomagający zrozumieć potrójne posłannictwo Chrystusa i Kościoła. Na początku kandydatom proponuje się krótki okres wprowadzający w określony rodzaj służby. Po tym czasie zaleca się udzielenie błogosławieństwa, które ich umocni na drodze formacji do podjęcia dalszych zadań w wybranym zespole przygotowawczym²⁹.

Trzyletni program pracy formacyjnej, zaproponowany przez *Dyrektorium*, głównie w odniesieniu do akolity i lektora³⁰, potrzebuje pewnych tematycznych modyfikacji ze względu na trochę inny rodzaj posługi zakrystiana. Z kolei czas trwania kursu przygotowawczego także wymaga roztropnego podejścia.

W tym programie szczególne miejsce zajmuje formacja duchowa, intelektualna i praktyczna³¹. Wskazana droga formacji uwzględni również zagadnienia związane z posługą zakrystiana.

3.1. Formacja duchowa

Formacja duchowa, nazywana sercem całego procesu wychowawczego, ukierunkowana jest na kształtowanie postaw zgodnych w wymogami Ewangelii i niesienia pomocy w dążeniu do osiągnięcia dojrzałego człowieczeństwa w zjednoczeniu z Bo-

---

²⁹ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej*, Warszawa 2008, nr 100–106.

³⁰ Zob. *tamże*, 116.

³¹ *Tamże*.

giem. Kandydat otrzymuje odpowiednie podstawy, aby we wspólnocie parafialnej był prawdziwym świadkiem Misterium Boga obecnego w liturgii poprzez troskę o rozwój wiary, nadziei i miłości, o więź modlitewną z Bogiem, właściwe uczestnictwo w Eucharystii. Ważnym elementem w tym procesie formacji jest zwrócenie uwagi na słuchanie słowa Bożego, czytanie, rozmyślanie, aby nabywać umiejętności życia słowem Bożym przez traktowanie je jako wezwania domagającego się konkretnej odpowiedzi w postaci czynu czy modlitwy. W ten sposób słowo Boże wraz z liturgią nabierze w wymiarze egzystencjalnym kandydata nieocenioną wartość³².

W tym procesie formacji duchowej nie może zabraknąć kształtowania właściwej pobożności maryjnej. Bł. Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* nazywa Matkę Bożą — „Niewiastą Eucharystii” i ukazuje Ją społeczności Kościoła jako swój wzór do naśladowania, także w odniesieniu do Najświętszej Tajemnicy — *Misterium fidei*³³. To odniesienie Maryi, w wieloraki sposób związanej z Misterium Eucharystii, stanowi o przyjęciu Maryi za przewodniczkę prowadzącej do świadomego uczestnictwa w liturgii i budowania komunii z Bogiem i bliźnimi³⁴.

Duchowość liturgiczna, którą można określić jako sposób życia w oparciu o Misterium zbawienia i w ramach tego Misterium, jest również wpisana w rytm roku liturgicznego. W poszczególnych okresach liturgicznych, a szczególnie w kolejne niedziele, w święta Pańskie, maryjne, apostołów i męczenników, wreszcie wspomnienie innych świętych wszystkich wieków, odzwierciedlające przejaw dobroci Boga, stanowią przestrzeń duchowego wzrastania³⁵. Dlatego nie można pominąć w procesie formacji duchowej zakrystiana pedagogii roku liturgicznego, w którym dokonuje się przez celebrowaną liturgię asymilacja życia Chrystusowego w wierzącym.

Ten wymiar pracy formacyjnej, polegającej na wtajemniczeniu w Misterium Boga i liturgii, pozwoli kościelnym na świadome, czynne i owocne w nim uczestniczenie, solidne wypełnianie swoich obowiązków, otworzy na szacunek i pomoc wobec innych, a zarazem ukształtuje cnoty, wykorzeni wady i złe skłonności. W ten sposób przygotowana natura człowieka, współpracująca z łaską przez liturgię, zaowocuje odpowiednią duchowością liturgiczną³⁶.

Dyrektorium w tym programie zapewnienia należytego przygotowania do tej posługi zwraca również uwagę na przygotowanie odpowiednich pomocy formacyjnych, które pomogą kandydatom „przeżywać te wydarzenia, a także uczyć się w nich głębszej modlitwy, wrażliwości na słowo Boże, przeżywania Eucharystii i realizacji otrzymanego powołania”³⁷.

³² Por. *tamże*, s. 39.

³³ Por. EE 53.

³⁴ Por. EE 54–58; A. SIELEPIN, *Miedzy „źródłem” a „szczytem”*, Kraków 2004, s. 153–173.

³⁵ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium*, nr 119.

³⁶ Por. *tamże*, nr 117.

³⁷ *Tamże*, nr 119.

3.2. Formacja intelektualna

Formacja intelektualna jest prowadzona jednocześnie z formacją duchową³⁸. Kandydaci na zakrystianów uczestniczą w wykładach, mających na celu zrozumienie misterium liturgii, poznanie zadań i obowiązków wypływających ze spełnianej funkcji oraz pogłębienie wrażliwości na piękno, estetyczne przeżycie celebrowanej liturgii. Program zajęć powinien objąć zagadnienia z zakresu Biblii (natchnienie biblijne, kanon ksiąg świętych, interpretacja tekstów biblijnych, ogólne wiadomości z teologii Starego i Nowego Testamentu, Pismo Święte w życiu Kościoła, życie w świetle Bożego słowa, modlitewne czytanie Pisma Świętego i *lectio divina*), liturgiki (pojęcie „liturgia”, liturgia dziełem Trójcy Świętej, znaki liturgiczne, rok liturgiczny, liturgia Eucharystii, liturgia sakramentów i sakramentaliów, liturgia godzin, liturgia jako *ars celebrandi*, podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym, przeszerzeń sakralna i jej wystrój, księgi liturgiczne, szaty i naczynia liturgiczne), teologii dogmatycznej, (Objawienie Boże, pojęcie Boga, misterium Jezusa Chrystusa, Ducha Świętego i Kościoła, obecność Maryi w życiu Jezusa Chrystusa i Kościoła, misterium życia wiecznego), teologii moralnej (sumienie, grzech, pokuta), teologii duchowości, (pojęcie i rodzaje duchowości, modlitwa, etapy rozwoju życia duchowego, patronowie zakrystianów: św. Teresa od Dzieciątka Jezus, św. Gwidon z Anderlecht) i teologii pastoralnej (ureczywistnianie się Kościoła w świecie, znaczenie małej grupy i umiejętność jej prowadzenia, rola ruchów i stowarzyszeń w życiu Kościoła)³⁹.

Pośród tych zagadnień teologiczno-liturgicznych należałoby uwzględnić także tematykę związaną z przyszłą posługą kościelną. W tym zakresie wiedzy kandydat powinien zapoznać się z zadaniami i obowiązkami kościelnymi, z zasadami współpracy z duszpasterzami, posługującymi w liturgii, z obsługiwaniem nagłośnienia kościoła, innych sprzętów (dzwony, zegar wieżowy, oświetlenie wnętrza kościoła), utrzymaniem czystości w kościele i wokół obiektów sakralnych, dekoracją wnętrza kościoła, znajomością przepisów przeciwpożarowych, udzieleniem pierwszej pomocy przedmedycznej poszkodowanym⁴⁰.

3.3. Formacja praktyczna

Kościelny nabywając świadomości intelektualnej potrzebnej do godnego wypełniania swej posługi, uczestniczy sukcesywnie w formacji praktycznej. Główna część tej pracy formacyjnej powinna odbywać się w zakrystii. W ramach ćwiczeń liturgicznych zapoznaje się z naczyniami, szatami, księgami i innymi sprzętami niezbędnymi do sprawowania liturgii. Szczególnie ważną rolę odgrywa przygotowanie

---

³⁸ *Tamże*, nr 121.

³⁹ Por. *tamże*.

⁴⁰ Por. SKALSKI, *Zakrystian i jego posługa*, s. 16–43.

mszału i lekcjonarza zgodnie ze wskazaniem kalendarza liturgicznego, umiejętność estetycznego przygotowania szat liturgicznych i naczyń. Ćwiczenia praktyczne powinny nie tylko dotyczyć pełnienia funkcji w czasie Eucharystii, ale również w Triduum Paschalnym, w liturgii chrztu, bierzmowania, małżeństwa, chorych, pogrzebu oraz błogosławieństw i poświęceń. Kolejny etap ćwiczeń to prezbitarium, ołtarz, świece, dekoracje, które w swojej prostocie nie powinny przesłaniać tego, co istotne w liturgii.

Zakończenie formacji duchowej i dopuszczenie kandydatów do posługi zakrystiana powinno zostać uwieńczone obrzędem błogosławieństwa udzielonego przez biskupa⁴¹.

Zakrystianie po ustanowieniu do posługi podejmują stałą formację. Dokonuje się to przez czynne uczestnictwo w życiu wspólnoty wierzących, a także przez dodatkowe spotkania, pomagające coraz lepiej spełniać powierzone mu zadania⁴². Przede wszystkim uczestniczą w dorocznych rekolekcjach, organizowanych przez diecezjalne duszpasterstwo, oraz biorą udział w pielgrzymkach i innych spotkaniach formacyjnych, które są dla nich organizowane⁴³.

Zaproponowany program formacyjny, na którym można oprzeć przygotowanie do posługi zakrystiana, nie jest jedynym modelem formacyjnym. W pracy formacyjnej istnieje możliwość skorzystania ze wzorów wypracowanych przez inne ośrodki duszpasterstwa liturgicznego.

4. Modele formacyjne kościelnego w Niemczech, Szwajcarii i w Ośrodku Formacji Liturgicznej św. Jana Chrzciciela w Zawichoście i Kalwarii Zebrzydowskiej

4.1. W Niemczech

W 1970 r. na życzenie Południowoniemieckiego Związku Kościelnych została powołana w formacyjnym centrum diecezji Monachium — Freising (*Kardinal-Döpfner-Haus*) Międzydiecezjalna Szkoła Zakrystianów (*Überdiözesane Mesnerschule*)⁴⁴. Od tego czasu każdego roku w okresie Wielkiego Postu jest organizowany trzytygodniowy podstawowy kurs szkoleniowy dla kandydatów na kościelnych (*Grundkurs*). Odpowiedzialność za przeprowadzenie szkolenia formacyjnego spoczywa na biskupach bawarskiego regionu. Liczba uczestników, składająca się z ko-

---

⁴¹ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium*, nr 107, 128.

⁴² *Tamże*, nr 130.

⁴³ *Tamże*, nr 130. b.

⁴⁴ http://www.eo-bamberg.de/eob/dcms/sites/verbaende/mesnervereinigung_eb/..., *Überdiözesane Mesnerschule im Bildungszentrum Freising Kardinal- Döpfner-Haus*, s. 1 (luty 2012).

biet i mężczyzn, sięga zwykle 35 osób. Kurs rozpoczyna się w poniedziałek o godz. 14.30, a kończy się w czwartek trzeciego tygodnia ustnym egzaminem i wręczeniem w porze wieczornej świadectwa uczestnictwa w kursie⁴⁵.

W czasie trwania kursu codziennie w godz. 9.00–12.00 i 15.00–18.00 odbywają się wykłady. Ich treść obejmuje zagadnienia z liturgiki i obrzędów sakramentów św. (siedem wykładów), wprowadzenie do Pisma Świętego (cztery wykłady), przygotowanie do czytania słowa Bożego (dwa wykłady). Obok formacji liturgicznej i biblijnej są szkolenia dotyczące wykonywania posługi zakrystiana w kościele i zakrystii, nawiązywania kontaktów z ludźmi, obsługi świec, troski o przedmioty liturgiczne, szaty liturgiczne, wyposażenie kościoła, przedmioty sztuki kościelnej, nagłośnienie, dzwony kościelne, zegar wieżowy, utrzymanie i czystość budynków kościelnych. Jeden popołudniowy blok wykładowy odbywa się na wyjeździe do Fundacji *Regens-Wagner*, gdzie siostra zakonna prowadzi zajęcia na temat paramentów używanych w liturgii. Cztery spotkania dotyczą sztuki komponowania kwiatów, dekoracji kościoła, pielęgnowania zieleni przykościelnej. Wykłady dotyczą także ochrony środowiska w parafii, ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, zapobiegania wypadkom i kościelnego ubezpieczenia.

Wieczorem w godz. 19.30–21.30 prowadzone są praktyczne zajęcia w małych grupach⁴⁶.

Zakrystianie, którzy ukończyli podstawowy kurs szkoleniowy, mają obowiązek dalszej formacji liturgicznej i ascetycznej organizowanej przez Międzydiecezjalną Szkołę Zakrystianów. Każdego roku posługujący w zakrystii są zapraszani wraz z małżonkami do uczestnictwa w dwudniowych spotkaniach formacyjnych. Obok praktycznych zajęć są konferencje pogłębiające wiedzę i duchowość kościelną. Tematyka dotyczy m.in. różnych form sprawowania Mszy św., roku liturgicznego i zwyczajów, liturgii jako źródła modlitwy i duchowości, liturgicznego i duchowego przeżycia okresu Narodzenia Pańskiego. Należy zauważyć, że kursy są zawsze organizowane w atrakcyjnych od strony zabytkowej i wypoczynkowej miejscowościach⁴⁷.

Międzydiecezjalna Szkoła Zakrystianów również każdego roku organizuje pielgrzymki, które umacniają więzi międzyosobowe, oraz wydaje czasopismo „Katholische Messner”⁴⁸.

---

⁴⁵ Por. *tamże*.

⁴⁶ *Tamże*, *Stundenplan 47. Grundkurs der Überdiözesanen Mesnerschule 1. Kurswoche: 02 März-08 März 2009* (luty 2012).

⁴⁷ Zob. <http://mesnerverband.drs.de/termineveranstaltungen.htm>, *Tage der Fortbildung und Besinnung für Mesnerinnen und Mesner und deren Ehegatten* (luty 2012).

⁴⁸ <http://www.Sueddeutsche-mesner.de/Berichte/ARGEPassau2011.html>, Zob. *Arbeitsgemeinschaft der Süddeutschen Mesnerverbände*; <http://www.Berufung-augsburg.de/index.php?id=152>; zob. *Mesnerin, Weiterführendes* (luty 2012).

4.2. W Szwajcarii

Związek Zakrystianów, mając na uwadze wielość zadań i wysokie wymagania związane z wykonywaniem posługi kościelnego, prowadzi już od 1956 r. Szwajcarską Szkołę Zakrystianów (*Schweizerische Sakristanenschule*). Każdego roku w Szkole Zakrystianów prowadzone są dwa kursy: *Grosse Grundkurs* i *Kleine Grundkurs*⁴⁹.

Wielki podstawowy kurs (*Grosse Grundkurs*) trwa cztery tygodnie. Jest podzielony na dwie części. Pierwsza część kursu w wymiarze dwutygodniowym odbywa się w listopadzie, natomiast druga część w tym samym wymiarze czasu na przełomie lutego i marca. Program zajęć formacyjnych jest skupiony wokół pięciu obszarów tematycznych:

- 1) posługa zakrystiana we wspólnocie Kościoła i jego urzędowe i prawne unormowania;
- 2) posługa zakrystiana w liturgii;
- 3) posługa zakrystiana w przestrzeni świątyni i innych obiektach parafialnych (pielegnacja szat i sprzętu liturgicznego, troska o dekoracje i utrzymanie czystości w kościele, nadzorowanie i konserwacja urządzeń technicznych, prewencja przeciwpożarowej, prace na terenie przykościelnym);
- 4) zadania, które niekoniecznie wiążą się z posługą w zakrystii, ale często i w pełnym tego słowa znaczeniu są powiązane z jego funkcją, np. prowadzenie ministrantów, kontakt z grupami parafialnymi, troska o obiekty parafialne — centrum parafialne (*Pfarreizentrum*), przedszkole;
- 5) ogólne zagadnienia dotyczące dalszej formacji kościelnego i przynależności do Związku Zakrystianów.

Szkolenie zakrystianów ma charakter teoretyczny i praktyczny. Solidna teoretyczna wiedza w różnych obszarach tematycznych ma pomóc i dać odpowiednią motywację do dobrego i właściwego wypełniania praktycznych zadań. Poza tym ważnym elementem wspierającym przygotowanie religijne i liturgiczne stanowi konieczna formacja duchowa. W całej formacji chodzi o uwzględnienie podstawowej zasady, że zakrystian nie jest tylko wykonawcą kilku niepokąźnych, jednak koniecznych zadań, ale kompetentnym współpracownikiem proboszcza i zespołu duszpasterskiego odpowiedzialnego za liturgię. Swoje zadania i obowiązki dobrze zna i wypełnia je w poczuciu odpowiedzialności za animację życia wspólnoty Kościoła i parafii.

Kandydaci przygotowujący się do posługi zakrystiana pomiędzy pierwszą a drugą częścią kursu piszą pracę, a na końcu składają pisemny egzamin. Po uwień-

---

⁴⁹<http://www.sakristane-schwiez.ch/index.php5?sectoin=aboutus>, *Sakristanendienst — kirchlicher Dienst*, s. 1 (luty 2012).

czonym sukcesem egzaminie absolwenci kursu otrzymują przyznane przez Konferencję Episkopatu świadectwo uzdalniające do wykonywania posługi: *Sakristan* albo *Sakristanin*⁵⁰.

Mały Podstawowy Kurs (*Kleine Grundkurs*) jest pomyślany jako część lub dodatkowa posługa albo pomoc dla zakrystiana. Szkolenie trwa trzy tygodnie i też jest podzielone na dwie części⁵¹.

Obok tych kursów każdego roku jest organizowane dla Związku Zakrystianów szkolenie doksztalcające, które trwa 3–4 dni⁵². Dla przykładu: w centrum kształcenia w Einsiedeln w dniach od 14–17 marca 2010 r. podejmowano takie zagadnienia, jak: troska o sprzęt liturgiczny (*Pflege liturgische Geräte*), prawowierność w odniesieniu do tajemnicy Kościoła (*Die Orthodoxie-Kirche des Geheimnisses*), nabożeństwo słowa Bożego — struktura i celebracja (*Wortgottesdienst — wie gestalten und feiern*), posługa zakrystianów w miejscowości Clinch (*Sakristanendienst im Clinch*), Franz Jägerstätter — patron zakrystianów (*Franz Jägerstätter — Kirchenpatron der Sakristane*)⁵³. W dniach od 27 do 30 marca 2011 r. omawiano następujące tematy: zakrystian i ministranci; Psalm — sposób rozumienia i odmawiania oraz ich zastosowanie w liturgii; troska o utrzymanie czystości w kościele; bezpieczeństwo w kościele i zakrystii; orędzie pokoju św. brata Mikołaja w odniesieniu do zakrystianów⁵⁴. Z kolei w bieżącym roku, od 11 marca do 14 marca, podejmowano tematy: pielęgnacja drewnianych powierzchni; islam jako światowa religia w porównaniu z chrześcijaństwem; lecznicze działanie śmiechu jako reakcja na stres; życie według rad ewangelicznych na przykładzie mniszek cysterskich z Wurmsbach⁵⁵.

Dla permanentnej formacji religijnej i liturgicznej kościelnych Związków Zakrystianów wydaje 10 razy w roku czasopismo „Der Sakristan”, liczące 36 stron⁵⁶.

4.3. W Zawichoście

W Ośrodku Liturgicznym św. Jana Chrzyciela w Zawichoście (diecezja sandomierska), prowadzonym przez siostry jadwizanki wawelskie, powstała w 2011 r. Szkoła Zakrystianów, prowadzona przez o. Hieronima Kreisa OSB, ks. Bogusława Miguta (kierownika Katedry Duchowości Liturgicznej KUL) i s. Adelajdę Sielepin (kierownika Katedry Teologii Liturgii Jana Pawła II). Pierwszy kurs dla zakrystia-

⁵⁰ *Tamże, Ausbildungsprogramm*, s. 1.

⁵¹ Por. *tamże, Sakristanenschule*, s. 1.

⁵² *Tamże*.

⁵³ *Tamże, Fortbildungskurs 2010*.

⁵⁴ *Tamże, Fortbildungskurs 2011*.

⁵⁵ *Tamże, Fortbildungskurs 2012*.

⁵⁶ Zob. <http://www.sakristane-schwiez.ch/index.php5?sectoin=journal,Verbandszeitschrift-Der-Sakristan>, s. 1 (luty 2012).

nów odbył się w dniach od 28 sierpnia do 2 września 2011 r. Proponowane zajęcia to konferencje poświęcone refleksji nad liturgią Kościoła, m.in. historiozbowczemu wymiarowi znaku liturgicznego, przestrzeni liturgicznej, symbolice i przedmiotom w przestrzeni liturgicznej, teologii roku liturgicznego i ikebany w służbie liturgii. W tok zajęć były wpisane zajęcia praktyczne, tzw. warsztaty, poświęcone budowie kompozycji kwiatowych w niskim i wysokim naczyniu, technice ikebany. Pośród wielu spotkań nie zabrakło tematu dotyczącego duchowości zakrystiana. W plan codziennych zajęć były wpisane: Eucharystia z homilią i liturgia godzin: jutrznia i nieszpory⁵⁷.

4.4. W Kalwarii Zebrzydowskiej

W Sanktuarium Pasyjno-Maryjnym oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej każdego roku na początku listopada są organizowane trzydniowe rekolekcje dla kościelnych posługujących w archidiecezji krakowskiej. Te spotkania zwykle są prowadzone przez członków Archidiecezjalnej Komisji ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego. Ks. E. Kwarciak, zastępca przewodniczącego Archidiecezjalnej Komisji ds. Kościelnych i Zakrystianów, podkreśla, że jest to wyraz troski zarówno o ich formację duchową, jak i o jakość posługiwania zakrystianów i kościelnych w parafiach. W tym roku w rekolekcjach uczestniczyło 27 osób, którzy mieli możliwość pogłębienia swojej duchowości przez modlitwę, konferencje i sakrament pokuty⁵⁸.

* * *

Papież Benedykt XVI w liście apostolskim ogłaszającym Rok Wiary *Porta Fidei* napisał,

że zainaugurowanie Roku Wiary w połączeniu z 50 rocznicą otwarcia Soboru Watykańskiego II może być dobrą okazją do tego, aby zrozumieć, że teksty należące do spuścizny pozostawionej przez ojców soborowych, zgodnie ze słowami bł. Jana Pawła II, „nie tracą wartości ani blasku. Konieczne jest, aby były należycie odczytywane, poznawane i przyswajane jako miarodajne i normatywne teksty Magisterium, należące do Tradycji Kościoła (...)”⁵⁹.

Jednym z zadań wypływających z nauki Soboru Watykańskiego II, odwołującego się do skarbcza kościelnej tradycji, jest odkrywanie całego formacyjnego i mistagogicznego bogactwa liturgii Kościoła. Dlatego w realizowanej obecnie odnowie

⁵⁷ Zob. <http://www.Zawichost.jadwizanki.pl/stand.php?sp=21>, Ośrodek formacji liturgicznej św. Jana Chrzciciela w Zawichostcie, s. 1–2; <http://www.diecezja.radom.pl/home-mainmenu-1/ogloszenia/77-ogolne/687-rdz>, Rekolekcje dla zakrystianów, s. 1–2 (luty 2012).

⁵⁸ Zob. <http://www.liturgia.pl/node/9442>, Kalwaria Zebrzydowska: *Rekolekcje dla zakrystianów i kościelnych* (luty 2012).

⁵⁹ BENEDYKT XVI, List apostolski *Porta fidei*, nr 5.

posoborowej konieczne jest, aby wszyscy wierni spełniający w liturgii swoje funkcje byli wychowani w duchu liturgii i przygotowani do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności⁶⁰.

Na obecnym etapie w kościołach parafialnych na Śląsku funkcję kościelnego pełnią wybrani przez proboszcza pobożni mężczyźni lub kobiety, którzy są pozbawieni liturgicznego przygotowania, przejścia stosownej formacji mistagogicznej, odpowiedniej dla posługi zakrystiana. W celu zapewnienia należytej formacji liturgicznej kościelnym ważnym postulatem byłoby zorganizowanie takiego centrum formacji dla zakrystianów na Śląsku w ramach Duszpasterstwa Służby Liturgicznej w diecezji lub metropolii.

Odwołując się do soborowej i posoborowej myśli na temat permanentnej potrzeby duchowego wychowania wiernych przez liturgię, do liturgii i w liturgii, należałoby w diecezjalnym duszpasterstwie liturgicznym dowartościować posługę kościelnego jako żywą tkankę zgromadzenia liturgicznego.

Wskazane wyżej modele formacji liturgicznej zakrystianów stanowią możliwości przygotowania do tej posługi i budzenia w nich odpowiedzialności za Kościół przez chrześcijańskie świadectwo życia z wiary. To wtajemniczenie w sprawowane misterium liturgii, zwane mistagogią liturgiczną, ma na celu doprowadzić posługujących w liturgii do osobowego spotkania z Bogiem obecnym i działającym w sposób szczególny w liturgii Kościoła. Byłaby to również realizacja pragnienia papieża Benedykta XVI wyrażonego we wspomnianym wyżej liście na obecny Rok Wiary:

Pragniemy, aby ten Rok rozbudził w każdym wierzącym aspirację do wyznawania wiary w pełni i z odnowionym przekonaniem, z ufnością i nadzieją. Będzie to też dobra okazja, by z większym zaangażowaniem celebrować wiarę w liturgii, a zwłaszcza w Eucharystii, która „jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc”. Jednocześnie pragniemy, żeby świadectwo życia ludzi wierzących było coraz bardziej wiarygodne. Zwłaszcza w tym Roku każdy wierzący powinien na nowo odkryć treść wiary, którą wyznaje, celebrować, przeżywać i przemadla (...)⁶¹.

Der liturgische Dienst und die Fortbildung des Sakristians

Zusammenfassung

Die Liturgie bringt das ganze Misterium der Kirche zum Ausdruck: das Geheimnis der Gegenwart Christi und sein Pascha-Mysterium, sowie die Kirche als Leib Christi und als

---

⁶⁰ Por. KL 29.

⁶¹ BENEDYKT XVI, *Porta fidei*, nr 9.

Volk Gottes. Die Liturgie wird von der ganzen Kirche, also dem priesterlichen Volk Gottes, durchgeführt. Jeder der Teilnehmer erfüllt einen für sich geeigneten Dienst zum Whole aller versammelten.

Der Vorliegende Artikel erläutert den Dienst des Küsters. Der Küster gehört zum Ordnungsdienst im Rahmen der sog. zusätzlichen Aufgaben in der Liturgischen Versammlung. Die Allgemeine Einführung in das Römische Messbuch teilt dem Küster verschiedene Aufgaben zu, meistens außer dem Altarraum, die das Ziel haben dem Platz für die liturgische Versammlung zu vorbereiten und das würdige Feiern der Liturgie zu sorgen.

Der Dienst des Küsters reicht mit seinen Wurzeln zurück in die Zeiten der Alten Kirche. Die Bezeichnung Küster und der Bereich der durch ihn ausgeführten Aufgaben änderten sich im Laufe der Jahrhunderte. Die Pfarrer und die Kirchenrektoren, die sich an die geltenden liturgischen Vorschriften hielten, gaben den Küstern Aufgaben, welche mit der liturgischen Feier verbunden waren.

Es sollte darauf aufmerksam gemacht werden, dass die Konstitution über die Heilige Liturgie wie auch die früheren nachkonzilischen Dokumente, diese Liturgische Funktion nicht erwähnen. Erst das Ceremoniale episcoporum und die Allgemeine Einführung in das Römische Messbuch, aus der dritten Ausgabe des Römischen Messbuches, führen den Küster in den liturgischen Dienst ein, der für Laien bestimmt ist. Damit der Dienst des Küsters richtig geleistet werden kann, verlangt man gewisse moralische Qualifikationen, liturgisches Wissen und Kenntnis verschiedener Arbeiten die in der liturgischen Versammlung ausgeführt werden sollen. Die breite Palette an Aufgaben ist für den Küster eine Herausforderung die zur Erweiterung seiner liturgischen und geistigen Bildung führen sollen, unter anderem durch organisierte Fortbildungen, Schulungen in und außerhalb der Diözese, welche mit einer Prüfung enden und zu diesem Dienst qualifizieren. Die Arbeit an der geistigen Bildung ist nicht zu vermeiden, was sowohl die Konzil Dokumente wie auch die nachkonzilischen Dokumente betonen.

Das durch die Polnische Bischofskonferenz angenommene Direktorium von Seelsorgeamt für liturgische Dienste bietet die geistige Fortbildung des Küsters, in Anlehnung an eine modifizierte Fortbildung des Akolythen und des Lektors an. In diesem Programm hat die geistige, intellektuelle und praktische Fortbildung ihren besonderen Platz.

Die vorgeschlagene Fortbildung, auf welcher man die Vorbereitung zum Küster Dienst stützen kann, ist nicht das einzige Modell. In der Fortbildungsarbeit gibt es die Möglichkeit der Nutzung von Vorlagen, welche durch andere Zentren des liturgischen Seelsorgeamtes in Deutschland, in der Schweiz, bei uns in Zawichost und in Kalwaria Zebrzydowska erarbeitet wurden.

Die abgezeigten Modelle der liturgischen Fortbildung für die Küster, bilden ein Mittel der Vorbereitung zur Ausführung dieses Dienstes und erwecken eine Verantwortung für die Kirche durch das Christliche Zeugnis des Lebens im Glauben. Um die nötige liturgische Fortbildung den Küstern zu garantieren, wäre ein wichtiger Postulate ein solches Fortbildungszentrum für Küster in Schlesien, im Rahmen for Seelsorgeamt für liturgische Dienste, in der Diözese oder der Metropole zu organisieren. Gleichzeitig, wäre es seine Antwort auf den Wunsch von Benedikt XVI, welchen er in seinem, das Jahr des Glaubens verkündenden, Apos-

tolischen Schreiben *Porta fidei* zum Ausdruck brachte: *um auch die Feier des Glaubens in der Liturgie zu verstärken, besonders in der Eucharistie, die der "Höhepunkt [ist], dem das Tun der Kirche zustrebt, und zugleich die Quelle, aus der all ihre Kraft strömt" [...] vor allem in diesem Jahr muss jeder Gläubige die Inhalte des Glaubens, der bekannt, gefeiert, gelebt und im Gebet ausgedrückt wird, wiederentdecken....*

